

Varför är Kuwait, Ryssland och Turkiet inga demokratier?

Strukturella hinder för demokratisering

Helena Weigel
Ulrika Lindhe

Abstract

Mot bakgrund av Lipsets moderniseringsteori undersöker vi strukturella orsaker till varför Kuwait, Ryssland och Turkiet inte genomgått en transition till demokrati, trots en relativt hög grad av modernisering och ekonomisk utveckling efter kalla krigets slut. Vi problematiserar begreppet ekonomisk utveckling och diskuterar olika demokratidefinitioner och demokratiklassificeringar. Utifrån tidigare forskning formulerar vi åtta hypoteser som vi i vår analys prövar på våra analysobjekt. Vår analys resulterar i att Kuwait och Rysslands ekonomiska utveckling inte har bidragit med ökning av demokratisering men däremot har utvecklingen stabiliserat regimerna. Turkiets differentiella ekonomiska utveckling medförde att resultatet för landet blev olikt resultatet för Ryssland och Kuwait. För samtliga länder har den förändrade klasstrukturen inte varit avgörande för demokratiseringen, dock kan stora militärutgifter och inkomster från olja och gas vara en del i förklaringen av bristen på demokrati.

Nyckelord: ekonomisk utveckling, modernisering, demokratisering, transition, olja, naturgas, militärutgifter

Innehållsförteckning

1	Inledning	1
1.1	Frågeställning och syfte	1
1.2	Avgränsningar och material	2
2	Teori	3
2.1.1	Minimalistisk demokratidefinition	3
2.1.2	Demokrati – autokrati: en dikotomi eller glidande skala?	4
2.1.3	Ekonomisk utveckling och demokrati – samband eller kausalitet?	5
2.2	Teoretiska hypoteser	5
2.2.1	Ekonomisk utveckling och tillväxt	5
2.2.2	Ekonomisk ojämlikhet, resurstillgångar och statsutgifter	9
2.3	Våra mätningar	10
2.3.1	Demokrati	10
2.3.2	Ekonomisk utveckling och tillväxt	11
2.3.3	Ekonomisk ojämlikhet, resurstillgångar och statsutgifter	11
3	Analys	13
3.1	En presentation av våra analysobjekt	13
3.2	Ekonomisk utveckling	14
3.2.1	Diamonds variabler	14
3.2.2	Lipsets variabler	16
3.3	Analys av hypoteser: grad av demokrati och ekonomisk utveckling	17
3.3.1	Modernisering	17
3.3.2	Ekonomisk utveckling och regimstabilitet	18
3.3.3	Ekonomisk utveckling i ”semi-demokratier”	18
3.3.4	Tillväxt under fjärde demokratiseringsvågen	19
3.3.5	Innebär en växande medelklass mer demokrati?	19
3.4	Analys av övriga hypoteser	20
3.4.1	Ekonomisk ojämlikhet	20
3.4.2	Resurstillgångar	20
3.4.3	Försvarsutgifter	22
4	Resultat	24
	Sammanfattning	25
5	Referenser	26

1 Inledning

I Martin Seymour Lipsets artikel "Some Social Requisites of Democracy" publicerad 1959, presenterades en teori om ett positivt förhållande mellan ekonomisk utveckling och ett demokratiskt politiskt system (Lipset, 1959, s 71). Denna teori har kommit att bli ett av de mest återropade bidragen vad gäller forskning kring förhållandet mellan ekonomisk utveckling och demokrati, ett forskningsområde som kommit att vara ett av de största inom komparativ politik (Przeworski & Limongi, 1997).

Efter berlinmurens fall år 1989 har ett stort antal av världens länder genomgått en demokratisering, något som forskaren Renske Doorenspleet menar ska ses som en fjärde demokratiseringsvåg (Doorenspleet, 2004, s. 323). För första gången i världshistorien ska det formellt sett ha överstigit fler antal demokratiska regimer i världen än icke-demokratiska (Linde & Ekman, 2006, s. 225). I denna veva har den globala ekonomin haft ett uppsving som hållit i sig till dags dato och många länder har upplevt en hög ekonomisk utveckling sedan 1990-talets slut. Tvärtemot vad Lipsets teori antyder är många av världens rikaste länder idag fortfarande inga demokratier. Exempelvis har Ryssland med dess snabbt växande ekonomi sedan 1990-talets slut (World Factbook, 2007b) upplevt en nedgång i demokratistatus (Freedom House, 2007c). Andra exempel är de oljerika staterna på den arabiska halvön som är bland de rikaste länderna i världen, men med tydliga icke-demokratiska grundläggande inslag (Linde & Ekman, 2006, s. 82). Hur kommer det sig att många länder fortfarande inte demokratiserats trots detta ekonomiska uppsving?

1.1 Frågeställning och syfte

Mot bakgrund av Lipsets moderniseringsteori kommer vi att undersöka vilken betydelse graden av ekonomisk utveckling har för införandet av demokrati. Ryssland, Turkiet och Kuwait har haft en hög ekonomisk utveckling sedan 1990-talets slut, men inget av länderna har genomgått en transition till demokrati (Freedom House, 2007a, 2007b och 2007c). Utifrån detta förbryllande faktum frågar vi oss varför dessa tre länder inte har demokratiserats trots ekonomisk utveckling? Vilka strukturella faktorer kan omintetgöra demokratisering trots positiva ekonomiska förutsättningar?

Syftet med vår undersökning är att genom ett antal hypoteser ställda utifrån tidigare forskning ta reda på om det finns några gemensamma variabler i de tre fallen. Vi ämnar inte göra generaliseringar då vi utesluter en del aspekter, men hoppas att vår undersökning kan ses som ett bidrag till vidare forskning. Vår

uppsats kommer främst vara teoriprovande då vi utifrån tidigare forskning testar hypoteser på våra analysobjekt.

Vi har valt att utgå från en mest lika design då samtliga länder har haft en hög ekonomisk tillväxt sedan 1990-talets början (Världsbanken, 2007a, 2007b och 2007c) samtidigt som länderna saknar demokratiska grundläggande inslag (Freedom House, 2007a, 2007b och 2007c). Dessa två grundläggande beroende- och oberoende variabler utgör grunden i vår undersökning. Utöver ländernas höga tillväxt och avsaknad av demokrati är länderna väldigt olika i sina förutsättningar. Eftersom uppsatsen ämnar se till de ekonomiska faktorerna och graden av ekonomisk utveckling uteslutande andra politiska faktorer, anser vi att fallen ses som lämpliga för vår undersökning.

1.2 Avgränsningar och material

En analys av hur den ekonomiska utvecklingen inverkar på demokrati görs genom att undersöka ekonomiska och sociala strukturer. Vårt intryck av den statsvetenskapliga demokratiforskningen sedan kalla krigets slut är att analysnivån primärt har varit aktörsperspektivet (Linde & Ekman 2006, s. 225) och att det därför skulle vara nödvändigt med fler analyser utifrån ett strukturperspektiv.

Samhällsstrukturerna kan ha stor betydelse för vilka möjligheter aktörerna i demokratiseringen av ett land har, och en aktörsanalys kan ges analytisk styrka om den görs mot bakgrund av en strukturanalys (Doorenspleet, 2004, s. 310). En sådan omfattande analys har vi inte möjlighet att göra här. Av praktiska skäl väljer vi att avgränsa vårt arbete genom att fokusera på strukturperspektivet och utesluta aktörsperspektivet. Vi vill dock påpeka vikten av andra aspekter och perspektiv i en demokratiseringsprocess.

Utifrån tidigare forskning om ekonomisk utveckling och demokratisering har vi valt att endast fokusera på de faktorer som är förbundna med ekonomisk utveckling och som kan spela roll i demokratiseringsprocesser. Därmed har vi utöver aktörsperspektivet uteslutit teorier om politisk kultur, geografisk diffusion och historiskt kolonialt eller demokratiskt arv.

Eftersom den ryska federationen bildades år 1991 och eftersom samtliga tre länder sedan dess har haft ett blomstrande ekonomiskt uppsving (World Factbook, 2007a, 2007b & 2007c) har vi valt att avgränsa vår studie till tiden 1992 – 2007.

Vi har i vår uppsats främst använt oss av sekundärmaterial i form av vetenskapliga artiklar av forskare som ägnat sig åt kvantitativa studier med anknytning till ekonomisk utveckling och demokrati. Men vi har även utnyttjat kurslitteraturen *Demokratiseringsprocesser* (2006) av Linde & Ekman från grundkursen ”Att bygga demokrati”. Vi har också använt oss av primärmaterial i form av statistik och landfakta från bland annat Freedom House, Världsbanken, IMF, IEA, SIPRI, World Factbook och FN.

2 Teori

Under arbetets gång kom vi snart att stöta på återkommande metodologiska problem inom demokratiforskningen. Demokratidefinitionen, demokratiklassificeringen och om och hur man kan fastställa kausalitet utifrån ett observerat samband är tre av de problem som påkallar särskild uppmärksamhet när man tränger in i teorierna (Doorenspleet, 1997). I följande tre stycken har vi valt att presentera dessa lite mer utförligt.

Därefter kommer i teoridelen en presentation av tidigare forskning och teorier utifrån vilka vi väljer ut ett antal hypoteser som vi senare i vår analys kommer att applicera på våra tre analysobjekt.

2.1.1 Minimalistisk demokratidefinition

Inte minst av operationella skäl väljer de flesta forskare en minimalistisk definition av demokrati i komparativ och kvantitativ analys. Samtliga forskare vars artiklar, hypoteser och resultat vi använt oss av i vår uppsats ansluter till ett minimalistiskt demokratibegrepp, men medan vissa av dem operationaliserar utifrån en schumpeteriansk demokratidefinition, utgår andra från Dahls polyarkibegrepp.

Polyarkin har kommit att bli den mest accepterade demokratidefinitionen inom demokratiseringsforskningen (Linde & Ekman, 2006, s. 19; Diamond, 1992). De undersökningar *Freedom House* gör av friheten i världen varje år bygger på Dahls kriterier för polyarki (Linde & Ekman 2006, 20; Diamond, 1992, 5).

Begreppet polyarki bygger på två grundelement: medverkan och konkurrens. Dessa två grundelement utgör hela Schumpeters demokratibegrepp, medan de kan sägas utgöra grunden för polyarkin. Därutöver har Dahl ställt upp ett antal kriterier som ett samhälle skall uppfylla för att kunna anses vara demokratiskt: fria och opartiska val, allmän rösträtt, yttrandefrihet, alternativa informationskällor och föreningsfrihet, (Linde & Ekman, 2006, s. 18-19) alltså det som brukar kallas politiska fri- och rättigheter. Dessa kriterier bör vara faktiskt existerande och inte endast formella i ett samhälle för att det skall kunna betraktas som demokratiskt.

Såväl Lipset, som Przeworski och Limongi utgår från den Schumpeterianska demokratidefinitionen, medan Diamond, Muller och lundaforskarna Hadenius och Teorell utgår från Dahls polyarkimodell. Doorenspleets demokratidefinition korrelerar mot Schumpeters, men närmar sig Dahls med tillägget ”inkluderande” till medverkan. Som demokratier kategoriserar hon de regimer som har inkluderande medverkan, dvs. allmän och lika rösträtt, samt konkurrens (Doorenspleet, 2004, s. 321). Med denna definition blev t ex Belgien en demokrati 1948 då kvinnlig rösträtt infördes, USA först 1965 och Sydafrika 1994, medan

samma länder med en rent schumpeteriansk definition blev demokratier långt tidigare.

Hur man väljer att definiera begreppet demokrati har avsevärd betydelse för forskningsresultatet. Med en schumpeteriansk demokratidefinition kvalificerar sig fler regimer som demokratier, än med Dahls definition. Förhållandet mellan ekonomisk utveckling och demokrati kommer följaktligen att se olika ut beroende på vilket demokratibegrepp som används, även om begreppet ekonomisk utveckling definieras och operationaliseras på samma sätt.

Vi kallar här både Schumpeters och Dahls demokratidefinitioner minimalistiska, i kontrast till maximalistiska demokratidefinitioner som kan omfatta ett demokratiskt systems funktionssätt och kvalitet (Hadenius & Teorell 2007, 88f) eller en befolknings demokratiska beteende och valdeltagande (Diamond 1992, s. 10).

2.1.2 Demokrati – autokrati: en dikotomi eller glidande skala?

Vid regimklassificeringar inom den statsvetenskapliga forskningen används i huvudsak två olika tillvägagångssätt. Det ena är att dela upp politiska regimer i antingen demokratier eller icke - demokratier, alltså att göra en tudelning, en dikotomi. Utifrån demokratidefinition dras en gräns mellan de stater som uppfyller kraven på demokrati, och de som inte gör det. Såväl Przeworski och Limongi, som Doorenspleet klassificerar regimerna utifrån en dikotomisk demokratisyn, antingen som demokratiska eller auktoritära regimer.

Det andra tillvägagångssättet är att utifrån demokratidefinition klassificera politiska regimer efter en glidande skala, eller polykotomi. Argumenten för att välja det senare tillvägagångssättet är att politiska regimer faktisk uppvisar en varierande grad av de element och principer som konstituerar ett demokratiskt system, och att bortse från det vore att kasta bort värdefull information (Hadenius och Teorell 2007; Diamond, 1992). Det andra argumentet för att välja en glidande skala är metodologiskt. Effekterna av felklassificeringar blir allvarligare när regimer kategoriseras dikotomiskt (Hadenius och Teorell 2007, 91) och mönstren som uppstår vid en analys av sambandet mellan demokrati och till exempel ekonomisk utveckling blir rikare vid en polykotomisk klassificering (Diamond 1992, s. 5).

Diamond har utifrån Freedom House's mätningar av politiska fri- och rättigheter skapat en typologi bestående av sju regimtyper, vilka han använder i sin analys av sambandet mellan demokrati och utveckling (Diamond, 1992).

Hadenius och Teorell förordar en polykotomisk skala, men nöjer sig av praktiska skäl med en uppdelning av politiska regimer i Freedom House's tre kategorier "free", "partly free" och "not free", en trikotomisk syn på demokrati således.

Muller utgår från Bollens mätningar av demokrati och har konstruerat en glidande skala från 0 – 100 där skillnader i den demokratiska nivån jämförs 1965 och 1980 (Muller 1995, 970).

2.1.3 Ekonomisk utveckling och demokrati – samband eller kausalitet?

Ett observerat samband mellan två företeelser bevisar inte att det föreligger kausalitet. Om ett kausalt samband kan fastställas, återstår att bestämma den kausala riktningen, att det är x som orsakar y och inte tvärtom. Att det föreligger ett *samband* mellan grad av ekonomisk utveckling och förekomst av demokratiska regimer visar en mängd empiriska analyser, speciellt mellan 1950 och 1990 (Hadenius och Teorell 2007; Diamond, 1992). Men är ekonomisk utveckling verkligen *orsaken* till att ett land genomgår en transition till demokrati? Blir följden av ekonomisk utveckling i ett land med största sannolikhet en demokratisk regim? Går det att utifrån det positiva sambandet mellan ekonomisk utveckling och demokrati förutspå vilka länder som med största sannolikhet kommer att genomgå en transition till demokrati?

Utifrån antagandet att det tar en viss tid för x att påverka y föreslår såväl Diamond, som Hadenius och Teorell att man mäter förklarings- eller den oberoende variabeln vid en tidigare tidpunkt... frågan är bara hur lång tidsförskjutning man ska räkna på?

Hadenius och Teorell använder samma tidsförskjutning som Przeworski gör, nämligen ett år (Hadenius och Teorell 2007, s. 93.) Diamond finner att ekonomisk utveckling har positiva effekter på demokratin när BNP per capita eller HDI mäts fem eller tio år före demokrati (Diamond 1992, s.12).

2.2 Teoretiska hypoteser

2.2.1 Ekonomisk utveckling och tillväxt

Som tidigare nämnts har Lipsets moderniseringsteori, presenterad i ”Some Social Requisites of Democracy” 1959, kommit att vara ett av de tidigaste bidragen vad gäller statsvetenskaplig forskning kring förhållandet mellan ekonomisk utveckling och demokrati (Przeworski & Limongi, 1997 och Diamond, 1992, s. 1). Teorin kom att bli benämnd moderniseringsteorin där samhällsstrukturerna utgör de väsentliga komponenterna vid uppbyggandet av demokrati. (Linde & Ekman, 2006 s. 73)

I Lipsets kvantitativa undersökning presenterar han ett samband mellan ekonomisk utveckling och grad av demokrati i ett antal länder i världen. De två främsta grundkomponenterna i moderniseringsteorin för ett demokratiskt politiskt system är ekonomisk utveckling och legitimitet (Lipset, 1959, s. 71). Legitimitet och effektivitet är två avgörande inslag för att ett politiskt system ska kunna bestå. Effektiviteten ska ses som en primärfunktion och en produkt av den ekonomiska utvecklingen (Lipset, 1959, s. 71). Om ett politiskt system visar på god effektivitet kan legitimiteten öka (Lipset, 1959, s. 91) medan ett legitimt men ineffektivt styre kan utstå ekonomiska kriser men ändå lyckas behålla demokratin (Lipset, 1959, s. 89). Lipsets slutsats visar genom dessa grundläggande komponenter ett starkt

samband mellan ekonomisk utveckling och demokrati: *"the more well-to-do a nation [is], the greater the chances [are] that it will sustain democracy"* (Lipset, 1959, s. 75).

För att kunna mäta om detta samband är giltigt krävs det att man kan mäta den ekonomiska utvecklingens inverkan. Det existerar dock ett problem vid denna typ av forskning och det är frågan om det är graden av tillväxt eller graden av välstånd som är det avgörande i sambandet. Tidigare forskning tyder på att det är det sistnämnda, (Linde & Ekman, 2006, s. 82) men vi ska i vår uppsats testa båda variablerna. När Lipset undersöker sambandet talar han om ekonomisk utveckling, något som han operationaliserar med fyra begrepp: välstånd, urbanisering, industrialisering och utbildning (Lipset, 1959, s. 71). Utifrån dessa använder sig Lipset av statistik för att underbygga sin tes. För att till exempel mäta industrialiseringen räknar han på antal procent av män i jordbruksindustrin som ett industrialiseringsmått och antal radio och tidningar per 1000 personer som ett välfärdsått (Lipset, 1959, s. 78).

Larry Diamond har vidareutvecklat Lipsets teori och fortsatt föra argumentationen kring ett samband mellan ekonomisk utveckling och demokrati (Diamond, 1992 s. 5). I *"Economic Development and Democracy Reconsidered"* (1992) kritiserar och utvecklar Diamond Lipsets mättningsvariabler för ekonomisk utveckling. Ekonomisk utveckling kan missvisande associeras med BNP/capita (bruttonationalprodukt). Eftersom underutvecklade länder ofta har ekonomisk aktivitet i den informella ekonomin menar Diamond (1992, s. 6) att Human Development Index (HDI) är ett bättre mått på utveckling, då det innefattar livslängd och analfabetism utöver BNP/capita.

Vi kan konstatera att forskarna är oense om vilka variabler som utgör begreppet ekonomisk utveckling men däremot är de ense om att ett samband mellan ekonomisk utveckling och demokrati finns. Här vill vi dock påpeka ett metodologiskt problem i Lipsets teori, nämligen att det aldrig riktigt särskiljs om han talar om demokrati i transition eller om konsoliderad demokrati. I titeln är det tydligt att artikeln syftar till *förutsättningar* för demokrati, *"requisites of democracy"* (Lipset, 1959), men i sin analys återkommer det flertalet gånger vilka faktorer som är avgörande för *upprätthållandet* av demokrati (Lipset, 1959, s. 75).

Det ska dock tilläggas att denna typ av särskiljning ännu inte gjorts på 1950-talet utan kom senare efter Lipsets artikel. Det var först när Rustow myntade begreppet transition i *"Transitions to Democracy"* 1970 som en åtskillnad gjordes. Men det är trots det viktigt i sammanhanget att göra distinktionen, eftersom våra fall är regimer i transition och inte konsoliderade demokratier. Trots det har vi valt att använda moderniseringsteorin som vår första hypotes i vår undersökning:

H1. Ekonomisk utveckling stärker ett lands förutsättningar att demokratiseras.

Moderniseringsteorin har kommit att problematiseras och ifrågasatts bland många statsvetenskapliga forskare. Några av dessa kritiker är Przeworski och Limongi som i *"Modernization: Theories and Facts"* (1997) hävdar att det finns ett verkningsfullt samband mellan modernisering och demokratisering, men att det

inte är linjärt såsom Lipset menar. Genom att ha mätt 224 regimer från år 1950 till 1990 har man konstaterat att det finns en ekonomisk tröskel som ett lands regim måste passera som gör att regimen blir stabil oavsett regimtyp (Przeworski & Limongi, 1997, s. 3-5).

“*Once democracy is established, the more well-to-do a nation, the more likely that it will survive*” (Przeworski & Limongi, 1997, s. 5). Det vill säga ju rikare ett land är, desto mer överlevnadskraftig är regimen, vilket gäller för både demokratiska och icke-demokratiska regimer. Forskarnas främsta kritik mot Lipset är att moderniseringsteorin skulle betyda att diktaturer kommer att dö ut om en ekonomisk utveckling sker i landet. Genom statistisk analys kommer forskarna fram till att så har inte varit fallet. Sannolikheten för en regim att bli stabil är som störst efter att landet passerat \$6,000¹ i BNP/capita (Przeworski & Limongi, 1997, s. 3). Demokrati är som mest överlevnadskraftig ju rikare landet är medan en diktatur likväl kan etableras och bli stabil så snart den passerat den ekonomiska gränsen (Przeworski & Limongi, 1997, s. 5). Denna kritik mot Lipsets moderniseringsteori utgör vår nästa hypotes:

H2. Ekonomisk utveckling stärker inte nödvändigtvis ett lands förutsättningar att demokratiseras, men regimer tenderar att bli stabila efter att ha passerat en viss ekonomisk tröskel.

Hadenius och Teorell ger Przeworski och Limongi delvis rätt. De finner i sin analys att ekonomisk utveckling inte har någon positiv effekt på demokrati bland länder som av Freedom House kategoriseras som ”not free”, men att den har en positiv effekt bland länder som kategoriseras ”partly free” (Hadenius och Teorell 2007, 92ff). Lundaforskarna finner att effekterna av ekonomisk utveckling förstärks med demokratigraden, ”*the higher the level of democracy at a certain time point, the larger the effect of economic development on the future prospects for democracy*” (Hadenius och Teorell 2007, 99). För stater på demokratiskalans botten verkar ekonomisk utveckling inte generera demokrati, men redan för de ”semi-demokratiska” staterna har den signifikant positiv effekt. Störst positiv effekt har ekonomisk utveckling för etablerade demokratier i det hänseendet att den motverkar transition från demokrati (Hadenius och Teorell 2007, 100).

De olika demokratidefinitionerna och bruket av dikotomi respektive trikotomi kan vara förklaringen till att Lundaforskarna och Przeworski och Limongi kommer fram till delvis olika resultat. Båda forskarparen operationaliserar ekonomisk utveckling på samma sätt: som BNP/capita.

Hadenius och Teorell ger stöd åt den ursprungliga förståelsen av moderniseringsteorin, att ekonomisk utveckling har en generisk effekt på demokrati (Hadenius & Teorell 2007, 102). Dessutom stöder forskningsresultatet att införandet av demokrati kan förklaras i strukturella orsakstermer.

Utifrån Hadenius och Teorells slutsats lägger vi nästa hypotes till samlingen:

¹ 1985 års växelkurs

H3. Ekonomisk utveckling genererar inte demokrati bland länder som av Freedom House kategoriseras som ”not free”, men har en positiv effekt på länder som kategoriseras som ”partly free”.

I sin kvantitativa studie av sextio länder som förblev icke-demokratier, och trettio länder som genomgick en demokratisk transition under 1989 – 1994 undersöker Doorenspleet (bland andra faktorer) den ekonomiska utvecklingens och tillväxtens effekter på demokratisk transition. Hennes mätningar är rent ekonomiska; ekonomisk utveckling operationaliseras som BNP/capita och DEV², och ekonomisk tillväxt operationaliseras som procent i tillväxt av real income per capita.

Doorenspleets slutsats av sin bi- och multivariabelanalys är att både ekonomisk utveckling och ekonomisk tillväxt har en negativ och signifikant effekt på demokratisering i Östeuropa, Afrika, Asien och Latinamerika sedan kalla krigets slut (Doorenspleet 2004, 325ff). En stark ekonomisk tillväxt verkar istället stärka en icke-demokratisk regim och göra den stabil (Doorenspleet 2004, 327).

Doorenspleet utreder inte hur de kausala mekanismerna ser ut i förhållandet mellan ekonomisk utveckling och tillväxt och utebliven demokratisering, men vi väljer ändå att formulera nästa hypotes:

H4. Ekonomisk tillväxt har en negativ inverkan på ett lands förutsättningar att demokratiseras under fjärde demokratiseringsvågen.

Historiskt sett har kapitalismen betytt mycket i den demokratiska utvecklingen då kapitalismens produktionssträvan har påverkat maktförhållandena i klassamhället (Linde & Ekman, 2006, s. 82).

Lipset skrev redan om fördelningen av ekonomin i sin artikel 1959. Han menade att förhållandet mellan modernisering och klasstrukturen är ett viktigt inslag i den ekonomiska utvecklingsprocessen. Genom ekonomisk utveckling kommer medelklassen att öka och den samhälleliga klasstrukturen ändras från en pyramidform till en diamantform där medelklassen utgör den största klassen (Lipset, 1959, s. 83). Denna utveckling gör enligt Lipset att medelklassens ökade välstånd och utbildning leder till en minskning av hängivenhet och stöd åt extrema ideologier, samt en ökad förståelse för demokratins principer (Lipset, 1959, s. 83f). Om denna hypotes stämmer överens med ett lands förutsättningar för demokratisering eller inte, är vår nästa hypotes i vår undersökning:

H5. En ökad medelklass där klasstrukturen i samhället förändras har en positiv inverkan på demokratiseringsprocessen.

² real income per capita

2.2.2 Ekonomisk ojämlikhet, resurstillgångar och statsutgifter

Tidigare kvantitativ forskning har indikerat att de största framgångarna för demokratin skett i länder som befunnit sig på en mellannivå av ekonomisk utveckling. Under den så kallade tredje demokratiseringsvågen 1974 – 1990 var medelinkomstländer mest benägna att genomgå en transition till demokrati (Huntington 1991).

Mullers empiriska resultat visar att under 1960- och 70-talen upplevde dock en rad medelinkomstländer en demokratisk nedgång, (framförallt i en rad sydamerikanska länder, men också i Grekland, Turkiet, Libanon, etc.) som Muller förklarar beror på en ökad ekonomisk ojämlikhet och att denna ojämlikhet negativt påverkar demokratigraden över tid (Muller 1995, 966-67.)

Mullers multivariabelanalys av strukturella orsaker till förändring av demokratinivå mellan år 1965 och 1980 visar att ojämlikhet i inkomst har en robust negativ effekt på demokratisering som kan motverka positiva effekter av ekonomisk utveckling (Muller 1995, 980).

Mullers slutsats är att ekonomisk ojämlikhet är oförenligt med utvecklingen av ett stabilt demokratiskt system (Muller 1995, 981). Hans analys visar inte på vilket sätt den ekonomiska ojämlikheten hämmar den demokratiska utvecklingen. I sitt tidigare arbete (Muller 1988, 65) påpekar Muller att hypotesen att ojämlikhet är oförenligt med *upprätthållandet* av demokrati kan vara starkare än hypotesen att ojämlikhet är oförenligt med *införandet* av demokrati. Det handlar återigen om distinktionen mellan transition till demokrati och konsoliderad demokrati. Vi vill ändå pröva Mullers slutsats och formulerar vår sjätte hypotes:

H6. En mycket ojämlik inkomstfördelning har negativ inverkan på ett lands utveckling mot demokrati.

Badawi och Makdisi finner i sin analys (Badawi & Makdisi 2007) att oljeberoende och väpnade konflikter utgör de enskilt största förklaringarna till demokratiunderskottet i arabvärlden.

Även utanför arabvärlden kan olja tänkas utgöra ett hinder för demokrati. Michael L. Ross' kvantitativa analys av 105 stater mellan 1971 och 1997 visar att det faktiskt föreligger ett samband mellan olja, gas och andra typer av mineraltillgångar och låg grad av demokrati, inte bara i arabvärlden, utan också på andra håll (Ross 2000, 30). De kausala mekanismerna involverade i förhållandet mellan olja och demokratiunderskott förklarar Ross vara de så kallade rentier- och repressionseffekterna (Ross 2000, 29).

Rentiereffekt (rentierstat = stat som lever på räntor) innebär att regeringen använder oljeinkomster för att lätta på det sociala tryck som skulle leda till krav på ökad ansvarighet. Detta kan ske på olika sätt. Genom att inte beskatta sin befolkning så hårt eller inte alls, eller genom att oljeinkomsterna spenderas på patronage blir befolkningen mindre benägen att kräva ansvar och representation

av sin regering. Båda dessa metoder dämpar ett latent tryck för demokratisering. Oljeinkomsterna kan också förse en regering med medel att förhindra bildandet av sociala grupper oberoende från staten, grupper med krav på politiska rättigheter, eller annorlunda uttryckt: en rik regering kan bli så stor och slösaktig att den hindrar bildandet av socialt kapital, medborgerliga institutioner och av den anledningen blockerar möjligheterna till demokratisering (Ross 2000, 13).

För att sammanfatta rentiereffekten: regimtypen är beroende av en stats finanspolitik. Regeringar som finansieras genom inkomst- och företagsskatter är mer benägna att bli demokratier, medan regeringar som finansieras genom ränteinkomster och skatter och tullar på handel, oftare förblir auktoritära (Ross 2000, 13, 30).

Medborgare i oljerika stater kan vilja ha demokrati lika mycket som medborgare på andra håll, men resursrikedomarna ger regeringen möjligheter att investera i en rejäl repressionsapparat för att kunna avvärja folkliga protester, etniska eller regionala konflikter, hot från opposition eller grannstater. Detta kallar Ross repressionseffekt. Även Diamond finner att militärutgifter ibland har en signifikant negativ effekt på demokrati (Diamond, 1992, s. 12). Han utreder inte på vilket sätt militärutgifterna påverkar demokrati negativt, utan konstaterar bara att de ibland gör det.

Vi kan tänka oss att även om militärutgifterna inte leder till repressionseffekter, så kan en stor försvarsbudget ta medel på bekostnad av andra för demokratin gynnsamma områden.

Ross' resultat stöder inte hypotesen om att en oljebaserad tillväxt skulle hämma demokrati på grund av utebliven modernisering, men att olja och andra mineraltillgångar faktiskt utgör ett hinder för demokrati, både i mellanöstern och på andra håll och att de kausala mekanismerna utgörs av rentiereffekten och repressionseffekten.

Ovanstående forskares resultat leder oss att föreslå följande hypoteser:

H7. Om en stor del av ett lands BNP eller statsfinanser kommer från olje- gas- eller mineralinkomster, försvåras en transition till demokrati.

H8. Om militärutgifter utgör en stor del av landets statsutgifter eller totala BNP, verkar det hämmande på demokratiutvecklingen.

2.3 Våra mätningar

2.3.1 Demokrati

Vi definierar demokrati efter *Dahls polyarkimodell* och vår intension var att genomgående använda *Freedom House's index* i mätningarna av demokratistatus, eftersom detta index sägs korrelera mot Dahls demokratidefinition (Linde & Ekman 2006, 20).

Av någon anledning klassificeras Kuwait som ”partly free” redan innan 2005 då kvinnorna fick rösta för första gången och kunde väljas till parlamentsledamöter. Fram till 2006 var också mötesfriheten starkt begränsad (Freedom House, 2007a). Vi menar att ett land med så begränsad mötesfrihet och avsaknad av inkluderande medverkan måste klassificeras som ”not free”, varför vi väljer att följa Freedom House först 2007 och då klassificera Kuwait ”partly free”. Både Ryssland och Turkiet klassificerades ”partly free” mellan 1992 och 2004 och de uppfyllde kriterierna för inkluderande medverkan. Vad gäller Ryssland och Turkiet använder vi oss vid alla mätningarna av Freedom House’s demokratiindex, som är ett snitt av de poäng som ges de olika politiska och medborgerliga fri- och rättigheterna.

Vi använder i vårt resonemang både sättet att kategorisera regimer efter den *trikotomiska uppdelningen* och efter en *glidande skala*, eftersom den visar en förbättring eller försämring av demokratistatusen utan att regimen nödvändigtvis behöver ändra klassificering.

2.3.2 Ekonomisk utveckling och tillväxt

Vid operationaliseringen av *ekonomisk tillväxt* använder vi måttet BNP/capita. Detta mått kommer sen att sättas i förhållande till den övriga utvecklingen för att sedan urskilja om demokratigraden påverkats. Vi har som tidigare nämnt förklarat svårigheterna kring operationaliseringen av *ekonomisk utveckling*. Lipset valde att mäta graden av urbanisering, industrialisering, utbildning och välstånd (Lipset, 1959) och Diamond menade att HDI är det bästa utvecklingsmättet då det innefattar läskunnighet, livslängd och BNP/capita. Vi tänker använda oss av samtliga variabler av Lipset och Diamond när vi undersöker den ekonomiska utvecklingen; industrialisering, urbanisering, välfärd, utbildning, medellivslängden, läskunnigheten och BNP/capita.

För att mäta *industrialiseringsnivån* och *klasstrukturen* i respektive land väljer vi att se hur de olika näringslivssektorerna ser ut, det vill säga hur stor andel av befolkningen som arbetar inom industri, service och jordbruk. Vi mäter även *urbaniserings- och utbildningsgrad* på en viss nivå samt *medellivslängden* och *läskunnigheten*. För att mäta *välfärden* använder vi BNP/capita.

2.3.3 Ekonomisk ojämlikhet, resurstillgångar och statsutgifter

Mått på ekonomisk ojämlikhet ges som Gini-index. Mått på exportintäkter från *olja* och *gas* ges som procentandel av de totala exportintäkterna och procentandel av BNP, mått på statsinkomster från *olja* mäts i procent av den totala bruttonationalprodukten (BNP) och *militärutgifter* i absoluta tal i form av amerikanska dollar till 2005 års prisnivå och växelkurs, andel av BNP, samt i förhållande till statens totala utgifter.

Mått på exportintäkter från *olja* och *gas* ges som procentandel av de totala exportintäkterna, mått på statsinkomster från *olja*, samt *militärutgifter* mäts i

procent av den totala bruttonationalprodukten (BNP) och i absoluta tal i form av amerikanska dollar till 2005 års prisnivå och växelkurs.

Statistik är hämtat från Freedom House (2007), Världsbanken, IMF, IEA, The World Factbook (2007), SIPRI och data från olika FN-organ, däribland UNESCO.

Våra mätningar börjar 1992 och slutar 2007. Nedslagen i tid görs i huvudsak vart femte år från och med 1992.

Eftersom vi inte har alla siffror för alla år och inte gör någon kvantitativ statistisk analys med inbakad tidsförskjutning, kan vi inte utifrån våra mätningar hävda något kausalt samband mellan de oberoende variablerna och brist på demokrati i våra länder. Utifrån de samband som observeras kan vi bara resonera kring vilka orsaker som är troliga som förklaring.

3 Analys

Vår analys består av fyra delar. De första fem hypoteserna behandlar området ekonomisk utveckling och därför har vi valt att efter en kort presentation av våra länder först utreda den ekonomiska utvecklingen i respektive land. Efter utredningen följs ett avsnitt där hypoteserna om den ekonomiska utvecklingen testas i förhållande till ländernas politiska status. Slutligen analyserar vi de resterande tre hypoteserna mot bakgrund av statistik.

3.1 En presentation av våra analysobjekt

Turkiet, Ryssland och Kuwait har två gemensamma förutsättningar som förenar länderna i vår uppsats. Deras BNP-tillväxt (se tabell 2) och BNP/capita (se tabell 3) de senaste 15 åren har generellt varit stark, medan länderna fortfarande har en lång väg kvar i demokratitransitionen (se tabell 1). Utöver dessa två faktorer skiljer sig länderna på många olika sätt. Här följer en kort redovisning över ländernas nuvarande politiska status.

Tabell 1. Freedom house index (Freedom House, 2007d)

	<i>1992</i>	<i>1997</i>	<i>2002</i>	<i>2007</i>
Kuwait	5/5 – PF*	5/5 – PF*	4/5 – PF*	4/4 - PF
Ryssland	3/4 - PF	3/4 - PF	5/5 - PF	6/5 - NF
Turkiet	2/4 - PF	4/5 - PF	3/4 - PF	3/3 - PF

Civil liberties/Political Rights – Country Status

PF= Partly free, NF= Not free

*Vi har i vår analys valt att klassificera Kuwait som ”not free”.

Tabell 2. Ländernas årliga BNP-tillväxt i procent

(Sammanställning av statistik från CIA World Factbook, information taget från geographic.org 2007b)

	<i>1992</i>	<i>1997</i>	<i>2000</i>	<i>2002</i>	<i>2004</i>	<i>2007</i>
Kuwait	3.3	1	6	-2	6.8	12.7
Ryssland	-	0.4	6.3	4.2	6.7	6.7
Turkiet	7.6	7.2	6	7.8	8.2	6.1

Kuwait är ett emirat i mellanöstern där parlamentet har folkvalda ledamöter, men är helt i avsaknad av politiska partier (Holmén, 2007). Emiren, och hans familj, har den verkställande makten och inflytande över rättsväsendet. Först år 2005 infördes allmän rösträtt. Sedan dess får de kuwaitiska kvinnorna rösta och väljas till politiska poster, idag har landet två kvinnor i parlamentet (Zeidler-Blomberg & Salih, 2007). Eftersom landet införde allmän rösträtt först 2005 och mötesfriheten varit starkt begränsad fram tills dess, finner vi att Kuwait vid mätningarna av demokratistatus år 1992, 1997 och 2002 måste klassificeras som ”not free”. Vid mätningen år 2007 följer vi Freedom House’s index och klassificerar Kuwait som ”partly free” (se tabell 1).

Turkiet har en politisk historia präglad av militärens starka ställning i staten. Turkiets nuvarande konstitution är en bearbetning av den konstitution som utarbetades efter militärkuppen 1980. Än idag begränsar konstitutionen vissa grundläggande fri- och rättigheter, inte minst för etniska minoriteter av vilka kurderna är den största gruppen. Mellan 1982 och 1999 utkämpades ett gerillakrig i sydöstra Turkiet mellan Turkiska styrkor och den kurdiska PKK-gerillan vilket påverkat den ekonomiska utvecklingen. De senaste årtiondena har Turkiet även gjort flera politiska och ekonomiska reformer i hopp om ett framtida EU-medlemskap (World Factbook, 2007a). År 1992 var Turkiets demokratipoäng 2/4 och 1997 hade det försämrats till 4/5, men efter vapenvilan 1999 och en rad politiska reformer förbättrades poängen igen till 3/4 för år 2002 och 3/3 för 2007, men Turkiet klassificeras fortfarande som ”partly free” (Freedom House, 2007c).

Ryssland har genomgått stora politiska och ekonomiska förändringar sedan 1991 då landet utropades till Ryska federationen. Idag är det en presidentiell republik där premiärministern är regeringschef och föreslås av presidenten vilken måste godkännas av parlamentets ledamöter (Sjöberg, 2007). Under landets första president Boris Jeltsin var Rysslands demokratipoäng 3/4 för både 1992 och 1997 och klassificerades som ”partly free”. Efter att det andra Tjetjenienkriget blossat upp 1999 och Vladimir Putin efterträtt Jeltsin som president år 2000 sjönk demokratipoängen till 5/5 för 2002. Därefter har poängen sjunkit ytterligare till följd av en rad begränsningar av de medborgerliga och politiska fri- och rättigheterna och 2007 var demokratipoängen 6/5 med snittpoängen 5,86. Sedan 2005 klassificeras Ryssland av Freedom House som ”not free” (Freedom House, 2007c).

3.2 Ekonomisk utveckling

3.2.1 Diamonds variabler

För att undersöka den ekonomiska utvecklingens inverkan på graden av demokrati måste vi fördjupa oss i hur den ekonomiska utvecklingen ser ut i våra analysobjekt. Diamond operationaliserade ekonomisk utveckling med variablerna BNP/capita, medellivslängd och läskunnighet (Diamond, 1992, s. 6), vilket

motsvarar HDI. Den första av Diamonds variabler är *BNP/capita* som ett välfärdsmått. Samtliga länders BNP/capita och BNP-tillväxt har varit hög de senaste 15 åren (se tabell 2 och 3).

Kuwait är det minsta och det rikaste landet i vår undersökning (IMF, 2007a). I förhållande till Sverige är Kuwait 25 ggr så litet till ytan med 2 miljoner invånare och har tillgång till 10 % av hela världens oljereserver (World Factbook, 2007c). När Irak invaderade Kuwait 1990 påverkades den ekonomiska utvecklingen i Kuwait, men stabiliserades återigen i mitten av 1990 – talet.

Ryssland har enorma naturtillgångar som utgör en stor del av dess ekonomi och 80 % av exportintäkterna (World Factbook, 2007b). Sedan den ekonomiska krisen år 1998 har Ryssland haft en ökad årlig tillväxt på 6.7 %, vilket bidragit till att Rysslands BNP var år 2007 \$13,432/capita (IMF, 2007a).

Slutligen har vi Turkiet, ett land vars ekonomi har varit vacklande med flera kriser men från år 2001 har investeringar gjorts på nya arbetsmarknader vilket gynnat ekonomiska utvecklingen i landet (IMF, 2007a).

Tabell 3. Ländernas BNP/capita i PPP (purchasing-power-parity) räknat i internationell dollar (IMF, 2007a)

	<i>1992</i>	<i>1997</i>	<i>2002</i>	<i>2007</i>
Kuwait	13,586	14,650	16,006	21,418
Ryssland	7,293	6,039	8,197	13,432
Turkiet	4,962	6,420	6,678	9,816

Diamonds andra variabel vid operationaliseringen av den ekonomiska utvecklingen är *medellivslängden* (Diamond, 1999) och något som direkt påverkar den är tillgång till sjukvård. En stor del av Kuwaits statsbudget har under längre tid gått åt till organisering av hälsovården och för en tid har den även varit gratis för medborgarna. Detta har i sin tur medfört att Kuwaits befolkning haft en hög medellivslängd, 77 år (Holmén, 2007a). Även i Turkiet har medellivslängden uppgått till 70 år bland män och 75 år bland kvinnor (World Factbook, 2007a). Men enligt världsbanken är den turkiska sjukvården inte tillräckligt organiserad (2007a).

Ryssland har däremot den lägsta medellivslängden av de tre jämförda länderna. Medellivslängden är högre bland kvinnor, 72 år, medan männens medellivslängd endast är 59 år (Gerner, 2007). Det kan delvis bero på den utbredda alkoholkonsumtionen, vilken är bland den högsta i världen enligt WHO (Världshälsoorganisationen) (Gerner, 2007.) Samtidigt är sjukvårdssystemet väldigt begränsat i Ryssland och behöver utarbetas. Sjukdomar som difteri har ökat med 1000 % på bara två år, från år 1992 till 1994 (Sjöberg, 2007) och världsbanken varnar landet för HIV-epidemi om inte det görs några förbättringar (2007b).

Den tredje variabeln Diamond väljer att mäta är *läskunnigheten* (Diamond, 1997) något som är gemensamt hög för alla tre länder. I samtliga fall beror detta mycket på den utbredda skolgången i länderna. Ökad utbildning tenderar till att

öka läskunnigheten. Detta får oss att osökt komma in på Lipsets variabler för ekonomisk utveckling.

3.2.2 Lipsets variabler

Statistik från UNESCO visar att antalet *utbildade* på samtliga nivåer i både Turkiet och Kuwait har ökat från år 1992-2002 (UNESCO, 2007a), vilket också förklarar den ökade läskunnigheten. Likt sjukvården har utbildning varit gratis i Kuwait (Holmén, 2007a) och i forna Sovjetunionen var även utbildningen utbredd. Antalet elever på den lägsta nivån var fler då än vad det är idag men däremot har antalet elever på övriga högre nivåer ökat (UNESCO, 2007a). Samtliga länders läskunnighet är över 80 % för hela befolkningen.

Lipset menade att *utbildning* var ett mycket viktigt inslag i den ekonomiska utvecklingen då den ska bidra med en ökning av toleransen för demokratiska värderingar och minskning av hänförandet till extremistiska åsikter (Lipset, 1959, s. 83). Däremot främjar inte utbildningsgraden prodemokratiska strömningar om censur är utbrett i landet. Samtliga länder har stor censur av media och många journalister har blivit förföljda och åtalade av staten vilket inte bidrar till ökad demokrati (Worldbank, 2007c).

Vi har redan diskuterat Lipsets utbildningsmått i samband med läskunnigheten och välfärds måttet när vi talar om BNP/capita. Men de två övriga variablerna industrialisering och urbanisering är även inkluderande komponenter i Lipsets operationalisering av ekonomisk utveckling. Ett *industrialiserat* samhälle tyder på att den ekonomiska utvecklingen är god. Här har länderna helt olika förutsättningar.

Förändringarna i *klassamhället* och *industrialiseringsutvecklingen* är även inslag i den ekonomiska utvecklingen. Enligt World Factbook har Rysslands medelklass ökat i takt med den ökade tillväxten (2007c), men fördelningen av arbetskraft mellan sektorerna har inte förändrats nämnvärt (**se tabell 4**). Kuwait har just ingen jordbrukssektor att tala om och samma siffror som för övriga länder saknas. Av de arbetande kuwaitiska medborgarna var närmare 85 % anställda inom offentlig administration och finanssektorn 2002, 2005 var det knappt 82 % (IMF, 2007).

Medan Rysslands och Turkiets industrisektorer har varit i regel oförändrade, har Turkiets jordbrukssektor minskat drastiskt till förmån för servicesektorn mellan 1992 och 2005. Den förhållandevis stora jordbrukssektorn och beroendet av den är ett problem som kommit att vara avgörande för ekonomin då 10 % av BNP utgörs av den sektorn (World Factbook, 2007a).

**Tabell 4. Procent av arbetskraften inom näringssektor per år
(UNECE & World Factbook 2007a-c)**

	<i>Kuwait</i>			<i>Ryssland</i>			<i>Turkiet</i>		
	Se	In	Jb	Se	In	Jb	Se	In	Jb
1992	-	-	0	-	-	13	33	21	46
1997	-	-	0	-	-	12	35	24	41
2002	-	-	0	61	28	11	42	23	35
2005	-	-	0	60	30	10	46	25	29

Se= Service, In= Industri och Jb= Jordbruk

Den sista variabeln i analysen om ekonomisk utveckling är ökad grad av *urbanisering* (Lipset, 1959). Även här har länderna olika förutsättningar. Kuwait vars urbaniseringsgrad är mycket hög, hela 95 % beräknad 2005, kan eventuellt förklaras med landets yta och få invånarantal (Holmén, 2007). Rysslands urbaniseringsgrad uppmäts till 75 %, också där beräknat 2005, (Sjöberg, 2007) men lägst har Turkiet, 65 %, vilket kan förklaras av den mer utbredda jordbrukssektorn.

Vad vi kan konstatera utifrån följande två stycken är att samtliga länder är ekonomiskt utvecklade i bemärkelsen hög grad av läskunnighet, medellivslängd och BNP/capita. Däremot skiljer sig länderna vad gäller industrialisering, urbanisering, tillgång till utbildning och sjukvård. Enligt mätningarna är Kuwait det mest utvecklade landet vad gäller samtliga variabler, men framförallt hälsovård och utbildning. Ryssland och Turkiet har liknande nivå på ekonomisk utveckling men inom olika områden; Turkiets urbaniseringsgrad är mycket lägre och jordbrukssektorn betydligt större än Rysslands.

3.3 Analys av hypoteser: grad av demokrati och ekonomisk utveckling

3.3.1 Modernisering

Har den ekonomiska utvecklingen stärkt ländernas förutsättningar att demokratiseras? (**H1, moderniseringshypotesen**) Turkiet har konstaterats vara det "minst moderniserade" landet i fråga om ekonomisk utveckling men har samtidigt haft en bättre demokratiranking från Freedom House Index över en längre tid än de övriga länderna (Freedom House, 2007b). Landets ekonomiska utveckling har varit alldeles för vacklande och i analysen av våra variabler fann vi att mycket återstår för landet att förbättra. Det går därmed inte att urskilja om en ekonomisk utveckling stärkt landets förutsättningar för demokrati eller ej.

I och med att vi valt att klassificera Kuwait som ”partly free” först 2005 vid införandet av den allmänna rösträtten, har demokratiseringsprocessen varit långsam och mycket återstår att förändras. Det är givetvis diskutabelt hur lång tid det rimligtvis bör ta för x att påverka y. Kuwait har varit ekonomiskt utvecklat i flera decennier, det är det rikaste landet i vår undersökning och vid operationaliseringen av den ekonomiska utvecklingen fann vi att det även var det mest utvecklade. Med de utgångspunkterna skulle det vara troligt att landets demokratiseringsprocess vid det här laget skulle vara mer framskriden än vad den är, men så är inte fallet. Eftersom det skett en så pass liten politisk förändring under en så lång tid bedömer vi att hypotesen inte kan överensstämma på Kuwait.

Samma resultat får vi i analysen av Ryssland. Landets demokratigrad gick från ”partly free” till ”not free” år 2005, vilket betyder att den ekonomiska utveckling som varit existerande inte har bidragit till en förbättring av demokratin (Freedom House, 2007c). Sammanfattningsvis förkastar vi hypotes 1 (**H1, moderniseringshypotesen**) vid analys av samtliga länder.

3.3.2 Ekonomisk utveckling och regimstabilitet

Vår andra hypotes i vår undersökning hävdar att ekonomisk utveckling inte nödvändigtvis genererar demokrati, men att en regim tenderar att stabiliseras efter att ha passerat en ekonomisk tröskel (**H2, regimstabilitetshypotesen**) (Przeworski & Limongi, 1997). Rysslands ekonomiska situation har varit blomstrande med en fördubblad ökning av BNP/capita från 1992 till idag (IMF, 2007a). Parallellt har Rysslands demokratiska situation försämrats, men regimen har stabiliserats.

Även i Kuwait har emiratet varit stabilt under tiden för den ekonomiska utvecklingen och den ekonomiska tröskeln måste ha passerats för länge sedan. Kuwait har i vår undersökning gått från ”not free” till ”partly free”, men regimen är den samma och är fortfarande långt ifrån att vara en demokrati.

Turkiet är det minst rika landet i vår undersökning och är samtidigt det ”mest demokratiska”. Landet har upplevt tre militärkupper, den senaste 1980 (Freedom House, 2007a), men sedan 1982 har regimen varit intakt och BNP/capita har fördubblats mellan 1992 och 1997. Utifrån de aspekterna skulle Turkiet mycket väl kunna passa in på teorin. Vi vet dock inte om Turkiet med \$9816/capita överskrider den ekonomiska tröskeln (\$6,000/capita i 1985 års växelkurs), eftersom vi inte vet vad summan motsvarar i 1985 års växelkurs. Vi lämnar därmed Turkiet åt sidan i det här fallet eftersom vi inte kan avgöra om hypotesen stämmer eller ej och övergår istället till nästa hypotes.

3.3.3 Ekonomisk utveckling i ”semi-demokratier”

Ryssland och Turkiet är båda länder som varit ”partly free” en längre period. Eftersom Rysslands ekonomiska utveckling inte lett till någon vidare förbättring

av demokratin, trots att landet har varit "partly free" kan vi inte påstå att hypotes tre (**H3, "partly free"-hypotesen**) kan stämma in på landet. I Kuwait kan den ekonomiska utvecklingen ses som ett bidrag till en demokratisk förbättring och därmed till klassificeringen av landet som "partly free" 2005, vilket i så fall skulle motsäga teorin om att stater med en hög ekonomisk utveckling och "not free" klassificering inte gynnas av ekonomisk utveckling. Freedom House kategoriserade dock Kuwait som "partly free" mycket tidigare än vad vi valde att göra och med de utgångspunkterna skulle Kuwaits situation stödja teorin eftersom en liten förbättring skett av demokratistatusen.

I Turkiet har den ekonomiska utvecklingen och den demokratiska utvecklingen gått stegvis uppåt. Men eftersom ekonomin varit så vacklande är det svårt att dra några definitiva slutsatser. Eftersom vi valt att operationalisera ekonomisk utveckling med samtliga utvecklingsvariabler menar vi att Turkiet är återigen ett gränsfall för att det ska kunna dras några slutsatser, men ser vi till demokratiutvecklingen i landet så har den ökat och därför menar vi att Turkiet stämmer in på hypotes 3.

3.3.4 Tillväxt under fjärde demokratiseringsvågen

Fallet Ryssland passar istället in på hypotes fyra (**H4, tillväxthypotesen**) i vår analys. Rysslands demokratiska förutsättningar har minskat i samband med att den ekonomiska tillväxten har ökat, något som antas i hypotes fyra.

Vad gäller Turkiet kan vi endast fastslå att demokratigraden har ökat samtidigt som ekonomin har varit instabil men generellt sett har ökat. Det kan därmed inte sägas att den ekonomiska tillväxten i alla händelser haft en negativ effekt på demokratiseringsprocessen.

Kuwait, vars tillväxt har varit god, har haft några förbättrade demokratiska inslag. Vad vi vet är att tillväxten har ökat och att den demokratiska processen tagit ett litet steg i rätt riktning. Om man analyserar landets utveckling i ett längre perspektiv har inte tillväxten direkt förbättrat den demokratiska situationen, men den tillväxt som skett under den fjärde demokratiseringsvågen har dock sammanfallit med och föregått förbättrad demokratistatus och därför bedömer vi att hypotesen inte ska gälla för Kuwait.

3.3.5 Innebär en växande medelklass mer demokrati?

Slutligen återstår i detta avsnitt hypotes fem (**H5, klasstrukturhypotesen**) som behandlar klasstrukturens inverkan på demokratin. I Kuwaits fall har det under lång tid inte skett en förändring i demokratisk riktning trots att en överväldigande majoritet av de kuwaitiska medborgarna kan sägas tillhöra någon sorts övre medelklass (IMF, 2007). Analysen kompliceras av det faktum att en majoritet av Kuwaits invånare och arbetsstyrka utgörs av gästarbetare som inte är kuwaitiska medborgare och saknar politiska rättigheter (IMF, 2007; Freedom House 2007c). Vi väljer därför i fallet Kuwait att inte dra några slutsatser.

I Ryssland har klasstrukturen inte förändrats mycket under vår mätperiod, men i Turkiet har jordbrukssektorn minskat till förmån för servicesektorn. Eftersom Turkiets demokratiska situation har förbättrats de senaste åren skulle det kunna vara ett bevis på att en ökad medelklass medför ökade krav på demokrati. Vi väljer därför att stödja hypotes fem i Turkiets fall.

Enligt World Factbook (2007b) ska Rysslands medelklass ha ökat, men ändå har ingen större förändring skett inom sektorerna. Däremot har Rysslands demokratiska situation förvärrats, vilket betyder att om den ökade medelklassen påverkat den demokratiska situationen i landet, skulle det i så fall vara i negativ riktning. Vi förkastar alltså **H5** i fallet Ryssland.

3.4 Analys av övriga hypoteser

3.4.1 Ekonomisk ojämlikhet

Det har inte varit lätt att finna statistik över ekonomisk ojämlikhet. För Kuwait har vi inte hittat några siffror alls och för Ryssland och Turkiet har vi hittat en del siffror från delvis olika år.

Den statistik vi har funnit visar att även om antalet människor som lever under fattigdomsgränsen minskat i Ryssland från nästan 40 % 1999 till 15 % 2005 (Världsbanken, 2007b), så har den ekonomiska ojämlikheten ökat något från år 2000 då Gini-index var 39,9 till 40,5 år 2005 (World Factbook 2007b). Världsbanken rapporterar att tillväxten fördelats ojämnt och att fattiga regioner och skikt av befolkningen blivit ännu fattigare. Turkiet ligger på ungefär samma nivå i ojämlikhet, Gini-index 1994 var 41.5 och 42 år 2007.

Siffrorna för båda länder är höga i jämförelse med t ex Ukraina som 1999 hade ett Gini på 29, men lägre än USA som 2004 hade ett Gini på 45.

Rysslands demokratipoäng förändrades negativt fram till 2005, då landet klassificerades ”not free”. Huruvida den höga och något ökande ekonomiska ojämlikheten åren dessförinnan haft betydelse eller inte, går inte att säga. Turkiet som också har haft en hög och något ökande ojämlikhet mellan våra mätningar har ju förbättrat sina demokratipoäng inom klassificeringen ”partly free”.

Muller har inte gett några ledtrådar om på vilket sätt den ekonomiska ojämlikheten skulle inverka negativt på demokratiutvecklingen. Vi kan därför inte diskutera om den relativt höga ekonomiska ojämlikheten kan ha spelat roll för de demokratiska bakslagen i Ryssland och eventuellt bromsat demokratiutvecklingen i Turkiet. Vi tvingas konstatera att det bristande statistiska underlaget i kombination med brist på hypoteser om kausala mekanismer gör att vi varken kan stödja eller förkasta hypotes 6 (**H6, ojämlikhetshypotesen**).

3.4.2 Resurstillgångar

Turkiet har varken olje- eller gasinkomster och därför utelämnas landet i det här avsnittet. Det lilla landet Kuwait beräknas ha cirka tio procent av jordens samlade oljereserver på sitt territorium. Kuwaits ekonomi har de senaste decennierna varit helt beroende av oljeinkomsterna (IEA, 2007). År 2002 utgjorde olja 90 % av landets exportintäkter. Av statsfinanserna utgjorde oljeinkomsterna 54,2 % av BNP år 2000/2001³ och 2003/2004 42,6 % (IMF, 2007) - en sänkning åren innan landet ändrade demokratistatus.

Den Kuwaitiska staten har under ett par decennier finansierat ett omfattande välfärdssystem för sina medborgare (NE). Eftersom så stor del av statens utgifter under så lång tid finansierats med oljepengar och de politiska och medborgerliga fri- och rättigheterna samtidigt varit ytterligt begränsade, är det plausibelt att tänka sig att rentiereffekten spelat in, särskilt som den demokratiska utvecklingen tagit fart efter att inkomsternas andel av BNP sjunkit.

Rysslands ekonomi har länge varit beroende av export av sina naturtillgångar, av vilka olja och naturgas är de viktigaste (IMF, 2007). Ryssland är världens största gasexportör och världens näst största oljeexportör efter Saudi-Arabien (World Factbook 2007b). Efter sovjetunionens kollaps sjönk produktionen av olja och gas dramatiskt, men började stiga igen 1999. Exporten har stadigt ökat sedan dess och olja och naturgas utgjorde 2003 omkring 50 % av både exportintäkterna och statsinkomsterna. Två år senare utgjorde olja och gas 64 % av exportinkomsterna (IEA, 2007).

En stor del av oljeproduktionen privatiserades efter 1991, men under senare år har produktionen av olja mer och mer kommit att ligga direkt under statens kontroll. *"The Russian government has already taken over control of much of the oil production capacity in the country and is still heavily involved in natural gas production"* (Reynolds & Kolodziej 2007,).

Det delvis statliga företaget Gazprom producerar nästan 90 % av Rysslands naturgas och är landets enskilt största indragare av utländsk valuta och företagets skattebetalningar står för ungefär 25 % av de statliga skatteintäkterna (IEA, 2007).

Rysslands genomsnittliga demokratipoäng försämrades 2002 och 2005 klassificerades landet "not free". Anmärkningsvärt är restriktionerna på föreningsfriheten och den ökande statliga kontrollen av medier (Freedom House 2007c). Samtidigt har andelen av befolkningen som lever under fattigdomsgränsen minskat från 40 % 1999 till 17,8 % 2004 (World Factbook 2007b och Världsbanken 2007b) och regeringen har på senare år satsat på utbildning, bostäder och sjukvård (IMF, 2007). Det förefaller som om den ryska staten har utnyttjat sina inkomster från naturtillgångar till att hindra framväxten av ett fritt och oberoende civilsamhälle, både direkt genom mer eller mindre repressiva åtgärder och indirekt genom att öka den materiella välfärden för medborgarna, och därigenom göra dem mindre benägna att kräva demokrati. Vår slutsats är att den ekonomiska utveckling och tillväxt som bygger på olja och gas i

³ Kuwaits räkenskapsår = 1 april – 31 mars

Ryssland och Kuwait är och har varit demokratihämmande och vi stöder alltså hypotes 7 (**H7, oljehypotesen**).

3.4.3 Försvarsutgifter

Kuwait's försvarsbudget utgjorde år 1992 31.8 % av landets BNP (se tabell 5), vilket måste förklaras av Iraks invasion i augusti 1990. 1991 översteg försvarsutgifterna BNP och låg på 117,3 %. Sedan dess har försvarsutgifterna stadigt minskat. I absoluta tal har försvarsbudgeten dock ökat något mellan 1997 och 2006 (SIPRI). Försvarsutgifternas andel av statens totala utgifter 2000 – 2005 har legat någorlunda stadigt på 18 – 20 % (IMF, 2007).

Försvarsutgifternas andel av BNP i Ryssland sjönk mellan 1992 och 2005. Även i absoluta tal sjönk försvarsutgifterna mellan 1992 och 2001, men efter 2002 steg de från 23,6 till 34,7 miljarder dollar 2006 (SIPRI).

Försvarsutgifternas andel av BNP i Turkiet har stadigt minskat efter 2002. År 2004 utgjorde försvarsutgifterna 2.8 % av BNP (SIPRI) vilket i jämförelse med Kuwait och Ryssland är tämligen låga siffror. Sveriges försvarsutgifter samma år var 1,6 % av BNP (SIPRI).

Även under tioårsperioden 1981-1991 utgjorde den turkiska försvarsbudgeten mellan 4 och 5 % av BNP och var då statens i särklass största utgiftspost och stod för närmare 20 % av statens utgifter. Som kontrast kan nämnas att den näst största utgiftsposten, utbildning, utgjorde lite drygt hälften av försvarsbudgeten (World Factbook 2007a). I absoluta tal steg försvarsutgifterna mellan 1992 och 1997 och toppade 1999 med 15,8 miljarder dollar. Därefter har försvarsutgifterna stadigt sjunkit.

Tabell 5. Andel av BNP som går till försvarsutgifter i procent (SIPRI)

	<i>Kuwait</i>	<i>Ryssland</i>	<i>Turkiet</i>
1991	117.3	-	-
1992	31.8	5.5	~ 4
1997	8.1	4.5	~ 4
2002	6.5	4.3	~ 4
2004	4.1	(2005) 4.1	2.8

Den turkiska staten hade under hela 1990-talet en väpnad konflikt med den kurdiska PKK-gerillan. Minskningen av försvarsbudgeten sammanfaller både med vapenvilan 1999 och att EU antagit Turkiet som kandidatland för framtida EU – medlemskap.

Med de siffror vi har kan vi konstatera att alla tre länder har spenderat förhållandevis mycket pengar på försvaret, men att försvarsutgifternas andel av BNP minskat för Kuwait och Turkiet och för Ryssland något litet. Eftersom BNP ökat är det inte omöjligt att även den ryska försvarsbudgetens andel av

statsutgifterna inte minskat, eller till och med ökat efter 2002, men det vet vi inte. Vi vet bara att utgifterna i reda pengar ökade. Turkiet är det enda av de tre länderna vars försvarsutgifter minskat både i absoluta tal och som del av BNP. Vi kan därmed anta att försvarsutgifternas andel av statsutgifterna också minskat.

Kuwait tog ett kvalitativt språng från ”not free” till ”partly free” efter en period av drastiskt minskade försvarsutgifter i förhållande till BNP, något ökande försvarsutgifter i absoluta tal och ett jämnt högt spenderande i förhållande till de totala statsutgifterna.

I Turkiet har militären haft en stark och särskild ställning i staten som inte är förenlig med demokratiska principer, men sedan 2003 har reformer genomförts för att minska militärens inflytande och öka den civila insynen och närvaron i det nationella säkerhetsrådet (Freedom House 2007). Dessa och andra reformer har ju också varit nödvändiga i och med förhandlingarna om EU – medlemskap. Både minskningen av försvarsutgifter och den förbättrade demokratistatusen kan ju vara ett direkt resultat av landets eventuella ambition att bli EU – medlem, men diffusion omfattas inte av vår uppsats. Här kan vi bara konstatera att Turkiet förbättrat demokratistatusen efter det att man skurit ned på militärutgifterna.

Ryssland har tagit ett kvalitativt språng från ”partly free” till ”not free” efter det att man börjat spendera mer på försvarsutgifter i absoluta tal, samtidigt som andelen av BNP sjönk något: med 0,2 procentenheter på tre år, men BNP – tillväxten under samma period var ju också stor.

Utan att gräva djupare i förhållandet mellan militärutgifter och demokrati kan vi stödja hypotes 8 (**H8, militärhypotesen**) i alla tre fall.

4 Resultat

	<i>Kuwait</i>	<i>Ryssland</i>	<i>Turkiet</i>
H1	NEJ	NEJ	?
H2	JA	JA	?
H3	NEJ	NEJ	JA
H4	NEJ	JA	NEJ
H5	NEJ	NEJ	JA
H6	?	?	?
H7	JA	JA	-
H8	JA	JA	JA

Av de fem första hypoteserna som handlar om ekonomisk utveckling lyckades ingen få samma utfall på alla tre länder. Kuwait och Ryssland hade samma utfall på fyra av dessa hypoteser. Eftersom Turkiets situation visade sig vara mer komplicerad än vad vi tänkt från början var det svårt att utröna ett givet resultat vilket beror på att landet haft en för vacklande ekonomisk utveckling.

I fallen med de övriga tre hypoteserna tyckte vi oss komma fram till någorlunda gemensamma svar. Sammanfattningsvis kan vi säga att det är svårt att få fram ett generellt samband.

Den ekonomiska utvecklingen (**H1**) har dock inte gynnat demokratiutvecklingen i Ryssland och Kuwait utan snarare stabiliserat regimerna (**H2**). I Ryssland har dessutom tillväxten haft negativ effekt på demokratin (**H4**).

I det ”semi-demokratiska” Turkiet har däremot den ekonomiska utvecklingen haft effekt på demokratin (**H3**). Vad vi konstaterat är att förmodligen hade klasstrukturen (**H5**) inte någon inverkan på de ryska och kuwaitiska fallen, men möjligen i Turkiets fall.

Olja och gas (**H7**) har en hämmande effekt på demokratin i Kuwait och Ryssland. Eftersom dessa länders välstånd och tillväxt i hög grad berott på export av olja och gas kan man säga att tillväxten negativt påverkat demokratiutvecklingen i dessa länder (**H4**). Kuwait vars BNP - tillväxt under ett par år sammanfallit med oljeinkomsternas minskade andel av statsfinanserna är det enda av de två länderna som haft en demokratiutveckling i positiv riktning.

Endast (**H8**) var gemensam för samtliga länder. De höga militärutgifterna kan ha varit en bidragande orsak till att demokratiutvecklingen gått bakåt i Ryssland och stått och stampat under lång tid i Turkiet och Kuwait. Dessutom är det inte orimligt att påstå att militären finansierats av olje- och gaspengar i Ryssland och Kuwait.

Sammanfattning

Vid den här typen av forskning är det betydande för resultatet vilken demokratiklassificering och demokratidefinition man väljer att utgå ifrån. Det är även svårt att avgöra om ett samband kan sägas vara kausalt eller ej.

Turkiet, Ryssland och Kuwait är tre länder med olika förutsättningar, men som alla har haft ekonomisk utveckling och tillväxt de senaste 15 åren (Freedom House, 2007a, 2007b och 2007c). Turkiets ekonomiska situation har dock varit lite mer annorlunda än resterande länder, då det dels har genomgått fler ekonomiska kriser och dels inte är lika ekonomiskt utvecklat som de övriga två. Det har därför varit svårt att analysera landet. Ryssland och Kuwaits utfall har förutom på en punkt varit genomgående lika.

Vi inser att mätningar för ett sådant här arbete är mycket omfattande och att göra några generaliseringar från endast tre länders perspektiv är något som vi inte har ämnat göra. Men en sådan här undersökning lämnar förhoppningsvis öppna dörrar för vidare aktörsanalys.

5 Referenser

- Diamond, Larry, 1992. "Economic Development and Democracy Reconsidered".
http://elin.lub.lu.se.ludwig.lub.lu.se/cgi-bin/ebsco_local?9204204448 6 december 2007 (Paper presented at American Behavioral Scientist, 1992).
- Doorenspleet, Renske, 2004. "The structural context of recent transitions of democracy". *European Journal of Political Research*, vol. 43, s. 309-335.
- Freedom House, 2007a. Country Report: Freedom in the World – Kuwait (2007).
<http://www.freedomhouse.org/template.cfm?page=22&year=2007&country=7209> Freedom House. 2007 Edition. 12 december 2007.
- Freedom House, 2007b. Country Report: Freedom in the World – Turkey (2007).
<http://www.freedomhouse.org/template.cfm?page=22&year=2007&country=7291>. Freedom House. 2007 Edition. 12 december 2007.
- Freedom House, 2007c. Country Report: Freedom in the World – Russia (2007).
<http://www.freedomhouse.org/template.cfm?page=363&year=2007&country=7258>. Freedom House. 2007 Edition. 12 december 2007.
- Freedom House, 2007d. Tabell 1. 20 december 2007.
<http://www.freedomhouse.org/uploads/fiw/FIWAllScores.xls>
- Geographic.org, 2007a. "Economy Turkey 1997", *Country Profiles Geographic.org*. 28 december 2007
http://www.photius.com/wfb1997/turkey_economy.html
- Geographic.org, 2007b. Tabell 1. Sammanställning av *Country Profiles Geographic.org* för åren 1992, 1997, 2002, 2004 och 2007. 28 december 2007
<http://www.theodora.com/wfb/>
- Gerner, Kristian, 2007. Ryska federationen: *Sociala förhållanden*. Nationalencyklopedin
http://www.ne.se.ludwig.lub.lu.se/jsp/search/article.jsp?i_art_id=297113. 23 november 2007.
- Hadenius, Axel – Teorell, Jan, 2005. "Cultural and Economic Prerequisites of Democracy: Reassessing Recent Evidence", *Studies in Comparative International Development*, vol. 39/4: 87-106.
- Holmén, Hans, 2007. Kuwait: *Kuwait*. Nationalencyklopedin
http://www.ne.se.ludwig.lub.lu.se/jsp/search/article.jsp?i_art_id=234100&i_sect_id=234100&i_word=kuwait&i_history=10. 12 december 2007.
- Holmén, Hans, 2007a. Kuwait: *Sociala förhållanden*. Nationalencyklopedin
http://www.ne.se.ludwig.lub.lu.se/jsp/search/article.jsp?i_art_id=234100. 12 december 2007.
- Huntington, Samuel P. 1991. "How Countries Democratize", *Political Science Quarterly*, vol. 106/4:579-616
- IMF, 2007a. Tabell 2, 1992-2007 World Economic Outlook Database October 2007

- <http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2007/02/weodata/weorept.aspx?sy=1992&ey=2008&scsm=1&ssd=1&sort=country&ds....>
- IMF, World Economic Outlook Database, Kuwait, Russia, Turkey. 4 januari 2008. <http://www.imf.org/external>
- Linde, Jonas & Ekman, Joakim, 2006. *Demokratiseringsprocesser*. Lund: Studentlitteratur.
- Lipset, Seymour Martin, 1959. "Some Social Requisites of Democracy: Economic Development and Political Legitimacy", *The American Political Science Review*, vol. 53, nr. 1s. 69-105.
- Muller, Edward N. 1988. "Democracy, Economic Development and Income Inequality", *American Sociological Review* 53: 50-68.
- Muller, Edward N. 1995. "Economic Determinants of Democracy", *American Sociological Review* 60: 966-982.
- NE Nationalencyklopedin, Kuwait, 2007. 3 januari 2008. <http://www.ne.se.ludwig.lub.lu.se>
- Przeworski, Adam & Limongi, Fernando, 1997. "Modernization: Theories and Facts", *World Politics*, vol. 49, nr. 2, s. 155-183.
- Reynolds, Douglas B. – Kolodziej, Marek, 2007. "Institutions and the supply of oil: A case study of Russia", *Energy Policy*, vol. 35: 939-949
- Ross, Michael L. 2000. "Does Resource Wealth Cause Authoritarian Rule?"
- Rustow, Dankwart, A, 1970. "Transitions to Democracy: Toward a Dynamic Model", *Comparative Politics* 2, s. 337-363.
- SIPRI, Kuwait, Russia, Turkey 1992-2007. 4 januari 2008. <http://first.sipri.org>
- Sjöberg, Örjan, 2007. Ryska federationen: *Ryska federationen*. Nationalencyklopedin. 2 januari 2007. http://www.ne.se.ludwig.lub.lu.se/jsp/search/article.jsp?i_art_id=297113
- Transparency International, 2007. "Surveys and indices," *Corruption Perceptions Index* 2007. 4 januari 2008 http://www.transparency.org/policy_research/surveys_indices/cpi/2007
- UNECE, 2007. Tabell 4. Turkiets och Rysslands jordbrukssektor, <http://w3.unece.org> 2008-01-20
- UNESCO, 2007a. *Education enrolment by level [code 25540]*. United Nations Statistic Division http://unstats.un.org/unsd/cdb/cdb_years_on_top.asp?srID=25540&Ct1ID=&crID= 4 januari 2008.
- World Factbook, 2007a. "Turkey". *The World Factbook*, Central Intelligence Agency. <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/tu.html#People> 13 december 2007.
- World Factbook, 2007b. "Russia". *The World Factbook*, Central Intelligence Agency. <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/rs.html>. 13 december 2007.
- World Factbook, 2007c. "Kuwait". *The World Factbook*, Central Intelligence Agency. <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ku.html>. 13 december 2007.
- Världsbanken, 2007a. "Turkey", *Country Brief 2007* 20 december 2007 <http://www.worldbank.org/tu>

- Världsbanken, 2007b. "Russian Federation", *Country Brief 2007* 20 december 2007 <http://www.worldbank.org/ru>
- Världsbanken, 2007c. "Kuwait, Overview", *Country Brief 2007* 20 december 2007 <http://www.worldbank.org/ku>
- Zeidler-Blomberg, Beatrice & Salih, Khaled, 2007. Kuwait: *Statsskick och Politik*. Nationalencyklopedin <http://www.ne.se.ludwig.lub.lu.se/jsp/search/article.jsp?>